

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเชียงคานกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์
จากที่ดินและน้ำ

วิริณาฐ พิทักษ์วงศ์วาน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วัฒนธรรมและการพัฒนา)

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

พ.ศ. 2557

Copyright by Mahidol University

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเชียงคานกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์จากที่ดินและน้ำ
CHIANGKHAN'S CULTURAL LANDSCAPE AND THE CHANGING PATTERNS OF LAND AND WATER USES

วิธานู พิทักษ์วงษ์วาน 5436362 LCCU/M

ศศ.ม. (วัฒนธรรมและการพัฒนา)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : ณรงค์ อาจสมิติ, Ph.D., เทียมสุรย์ สิริศรีศักดิ์, Ph.D. ชิตชยางค์ ยมาภัย, ค.ด.

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มีการประยุกต์ และบูรณาการความรู้ในมิติด้านการศึกษาพื้นที่ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม (Cultural Landscape) และวาทกรรมการพัฒนา (Development Discourse) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากรที่ดิน และน้ำของชาวเชียงคานในมิติด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมือง เพื่อหาเหตุผลปัจจัยของการเกิดภูมิทัศน์วัฒนธรรมที่เป็นภาพสะท้อนวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้คนในเมืองเชียงคาน

ผลการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงการใช้ทรัพยากรที่ส่งผลกระทบต่อภูมิทัศน์วัฒนธรรมของเมืองเชียงคาน โดยหลักแล้วเป็นผลมาจากเหตุปัจจัย 4 ประการ ประกอบด้วย 1) นโยบายของรัฐบาลที่ส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชเศรษฐกิจ 2) การเปลี่ยนแปลงการปกครองของประเทศลาวในปี พ.ศ. 2518 3) การแก้ไขปัญหาแม่น้ำโขงกัดเซาะพื้นที่ริมตลิ่งในปี พ.ศ. 2546 และ 4) การก้าวเข้าสู่เมืองท่องเที่ยวตั้งตั้งแต่ปี พ.ศ. 2552 ดังกล่าวนี้ได้สะท้อนภาพวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของผู้คนที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ความเป็นปัจเจกมากขึ้น แต่เนื่องด้วยเมืองเชียงคานยังเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ได้รับผลกระทบจากการพัฒนาอย่างรุนแรง ทำให้พลวัตของชุมชนท้องถิ่นของเชียงคานอยู่ในลักษณะของการปรับตัวไปตามกระแสของการพัฒนาที่เข้ามาในแต่ละยุคแต่ละสมัย ทั้งยังทำให้การแสดงออกถึงการต่อต้านในประเด็นที่สัมพันธ์กับการพัฒนาในช่วงเวลาที่ผ่านมา ยังจำกัดอยู่เพียงการแสดงออกผ่านการวิพากษ์วิจารณ์ และการรวมตัวเพื่อทำกิจกรรมเฉพาะกิจเสียเป็นส่วนใหญ่ นอกจากนี้แล้วยังสะท้อนวิถีคิดของผู้คนที่เกิดจากการมองท้องถิ่นเป็นหน่วยทางความคิดที่มีความหลากหลายในบริบทของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่เป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาในกระแสหลัก ทั้งยังมีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านความพร้อมของทรัพยากรที่อยู่การครอบครองของปัจเจก รวมถึงศักยภาพของคนในแต่ละกลุ่มที่เอื้อต่อการปรับตัวในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป หากแต่มีจุดร่วมกันอยู่ที่การสร้างความมั่นคงให้กับตนเองผ่านการปรับตัวเพื่อให้สอดคล้องกับการเข้าถึงผลประโยชน์ ซึ่งเป็นผลมาจากการตระหนักรู้ถึงความพึงมีพึงได้เพื่อตอบสนองความปรารถนาของตน

คำสำคัญ : ภูมิทัศน์วัฒนธรรม/ เชียงคาน/การเปลี่ยนแปลง/การใช้ประโยชน์ที่ดิน และน้ำ

CHIANGKHAN'S CULTURAL LANDSCAPE AND THE CHANGING PATTERNS OF LAND AND WATER USES**WARINART PITUKWONGWAN 5436362 LCCU/M****M.A. (CULTURE AND DEVELOPMENT)****THESIS ADVISORY COMMITTEE : NARONG ARDSMITI Ph.D., TIAMSOON SIRISRISAK Ph.D., JITJAYANG YAMABHAI, Ph.D.****ABSTRACT**

This is a qualitative research of the application and integration of knowledge from several perspectives; landscape study, cultural landscape, and development discourse. The aim of this study is to acquire a better understanding of how people in Chiangkhan District used land and water resources in economic dimension which affect the town's cultural landscape, the reflection of life and relationship of people in Chaingkhan.

The study found that the change in the usage of resources, which affected the town cultural landscape is mainly the result of four factors: (1) the government's policy in encouraging local farmer to grow economic crops, (2) the change of regime in Laos in 1975, (3) the approach to solving of riverside erosion problem along Mekong River in 2003, and (4) the town advancements in tourism in 2009. These prementioned factors reflect how life and relationship between people in area shifted towards individualism. Not yet strongly affect by development, however, the dynamic of local communities in Chiangkhan has been to adapt to each waves of development. Also, the expression of opposition to development issue was, so far, mostly limited to voiced criticisms, and to promote ad hoc community activities. The changes reflect the people's perspective on viewing the local community, in the context of mainstream capitalistic development concepts, as a collective intelligence with diversity. This concept is also associate with individual resources readiness, and each group's potential to adapt, which was dealt with differently by each group. Nevertheless, the common ground in every adaptation is to generate wealth by providing additional access to benefits. The ideology is the result of the realization that all individuals have rights to satisfy their desires.

KEY WORDS : CULTURAL LANDSCAPE/CHIANGKHAN/ CHANGE / LAND AND WATER USAGE

274 pages